

příloha

2

o

Praha 1974

Textová příloha Divadelní výchovy č. 2

Eva W i l l i g o v á

Básnické dílo Františka Hrubína a jeho uplatnění
v dramatické výchově dětí

Část I.

Ústav pro kulturně výchovnou činnost Praha - 1974

O B S A H

<u>Příprava veršů z pohybových impulsů</u>	2
Seznam veršů vhodných pro tuto část	4
<u>Cvičení artikulační</u>	6
Seznam veršů vhodných pro tuto část	6
<u>Estetická výchova - práce s uměleckým textem</u>	9
Poznej přírodu a město!	9
Seznam veršů vhodných pro tuto část	11
Květiny, zvířátka a ptáci kolem mne	12
Seznam veršů vhodných pro tuto část	14
Čtvero ročních období	16
Seznam veršů vhodných pro tuto část	17
<u>Děti si hrají</u>	19
Hrajeme si fůru her	19
Seznam veršů vhodných pro tuto část	19
Hádej, hádej, hadači!	20
Seznam veršů vhodných pro tuto část	20
<u>Bibliografie</u>	21

Přečasto slyšíme z úst učitelů a vedoucích souborů, že nemají dostatek materiálu pro dětskou recitaci a pro dramatickou hru. Přitom by stačilo zajít do první dětské knihovny, sáhnout do první poličky, nahlédnout do prvního dětského časopisu, který nám přijde do ruky, a materiálu by byly hory.

Eva Willigová spojila svoji kvalifikaci knihovnickou s prvními zkušenostmi z práce s dětmi v lidové škole umění a prošla dílo národního umělce Františka Hrubína, jehož dílo je v naší dětské literatuře z nejbohatších nejen na počet sbírek a básní, ale i na různé žánry a druhy, na různý rozsah, a poskytuje tedy i nejbohatší možnosti co nejvšestrannějšího využití.

Je to vlastně jen několik praktických podnětů - a zejména bohatý seznam materiálu. Přirozeně to není přístup jediný, všechnu tuto látku lze přeorganizovat, uspořádat, i prakticky využít docela jinak. S tím už si ostatně každý tvořivý učitel a vedoucí poradí bez návodu.

V tomto sešitě je obsažena první část práce, naznačující možnosti využití Hrubínových veršů v pohybové výchově, resp. spojování práce s verši s pohybovým výrazem dětí, ve výchově ke kultuře řeči, v práci s uměleckým textem a v dětských hrách. V příštím sešitě budou obsaženy ukázky dramatizací některých rozsáhlejších Hrubínových básní pro děti a přehled textů, které se k dramatizaci hodí.

Red.

PŘÍPRAVA VERŠŮ Z POHYBOVÝCH IMPULSŮ

Některé verše Františka Hrubína mají působnost nejen v kategorii uměleckého přednesu. Jsou to skladby dynamické, výrazně rytmické, s dějovým jádrem. Uvedená charakteristika je předpokladem přípravy k fantazijní činnosti, či k improvizaci na téma veršů. Přípravu s nimi provádíme po hlasové a pohybové průpravě nebo po hrách. U textů zařazovaných do pásem přistupujeme k fázi interpretace až po improvizaci. Neodpíráme ji dítěti ani v případě, kdy máme přesný plán, na jehož realizaci trváme. Dítě touží po sebevyjádření; nekritizujeme je, naopak se snažíme vytvořit mu co nejideálnější podmínky, aby se uvolnilo a projevilo podle vlastní fantazie.

Uvádím příklady práce s básněmi "Nezpůsobný míček" a "Prší".

Nezpůsobný míček /Hrajeme si celý den/

Hop, můj míčku, hop!

Tys mi pěkný míček,
skáčeš do kytiček!

To je nezpůsob!

Neskákej v nich, míči,
kytičky se ničí.

Hop, můj míčku, hop!

Příprava:

1. Kutálení míče. Každé dítě má svůj míč. Děti si lehnou na zem a položí si míče na nohy. Zvednutím nohou se míč kutálí po nohou až na prsa, zvednutím trupu se kutálí zpět.
2. Za doprovodu bubínku se děti rozeběhnou po obvodě kruhu. Na smluvené znamení položí míče na zem doprostřed místnosti a pokračují v klusání. Na znamení se opět pro míče vrátí.

3. Nejprve na místě, potom v prostoru pinkají děti míčky o zem za zvuku bubínku. Rytmus se mění.
4. Házení míčem. Děti ze stoje vyhodí míč vzhůru, rychle usednou křížmo a přitom míč chytají. Dále vyhodí míč vzhůru opět ze stoje a chytají jej při lehání a nakonec vyhodí míč v sedě a chytají jej vstoje.
5. Cvik pro zklidnění. Děti položí míče na zem do řady tak, aby mezi nimi byly mezery. Pak se uchopí za ruce a se zavřenýma očima budou procházet mezi míči, aby se žádného nedotkly. /Vedoucí dítě má oči otevřené./ Kdo se míče dotkne, vypadá ze hry.
6. Skákání podle přirozeného rytmu míče. Děti míč pořádně odrazí od země a pozorují rytmus jeho zmenšujících se skoků než se míč odkutálí. Poté dělají děti poskoky zároveň s míčem a podle něj.

Improvizace:

Po přípravě seznámíme děti s básní. Zeptáme se, kdo by jí uměl vyjádřit beze slov. Pak děti vyzveme, aby samy zahrály roli míčku. Nejprve se o to pokusí všechny, potom přihlášivší se jedinci - hrají si na míček; vedoucí recituje text. Když děti básně dokonale znají, mohou ji spojit s pohybem.

Mnohé verše mohou ve vhodné chvíli dítě povzbudit: necvičí se na ně, neimprovizuje, ani nenavazuje. Např. přednesení veršů "Když si hrajeme s míčem" ve chvílce klidu povzbudí vztah dítěte k míči i k samotným veršům.

Když si hrajeme s míčem /Modré nebe/

Čí jsi míči?
Teď už ničí,
teď jsem všech,
jako motýl, jako vítr
ve vlasech!

Prší /Říkejte si se mnou/

Odpocledne táta spí,
někdo chodí po záspi.
Deštík cupá, cupy, cupy,
nepouštěj ho do chalupy,
vždyť má nohy od hlíny
umaže nám peřiny,
a podlahu taky, táto,
vždyť má nchy samé bláto.

Příprava:

1. Dětem oznámíme, že si budeme hrát na dešťové kapky. Jejich úkolem bude pozorně naslouchat bubínek a pohybovat se podle jeho síly. /Při jemném zvuku bubínku - po špičkách, při silném - těžkým, padavým skokem./
2. Kapky - děti jsou v klidu, jsou schovány uvnitř mráčku. Když se ozve hlas bubínku, začíná pršet. Děti se pohybují jako kapička v rytmu bubínku - způsob pohybu si volí samy.
3. Akustický projev deště. Děti společně s učitelem sedí na zemi a dělají déšť - improvizují. Jemné ťuknutí prstem jako kapka, déšť pleská celými dlaněmi, učitel může přidat hrom na bubínek atd.

Improvizace:

Postupujeme podobným způsobem jako u veršů "Nezpůsobný míček".

Seznam veršů vhodných pro tuto část:

1. Vláček /Jak se chytá sluníčko/
2. Žáby /Jak se chytá sluníčko/
3. Na ledě /Modré nebe/
4. Na pasece /Modré nebe/
5. Kuličky na jaře /Modré nebe/

6. Dvě jablíčka /Modré nebe/
7. Chytrá zvířátka /Ladův veselý přírodopis/
8. Koza /Tři kluci sportovci/
9. Míč /Tři kluci sportovci/
10. Souboj s meči /Tři kluci sportovci/
11. Voda /Tři kluci sportovci/
12. Dobří známí /Je nám dobře na světě/
13. Honička /Hrajte si s námi/
14. Kutálení /Hrajte si s námi/
15. Včelička /Hrajte si s námi/
16. Žáby skokani /Hrajte si s námi/
17. Na jahodách /Hrajte si s námi/
18. Voda /Dívej se a povídej/
19. Leden /Měsíce/

Poznámka:

Protože v knihách "Jak se chytá sluníčko" a "Tři kluci sportovci" neuvádí Frant. Hrubín názvy jednotlivých básní, uvádím názvy vlastní - pracovní, vyjadřující obsah veršů. Na tento problém narážíme dále též v knihách "Jak květinčky přezimovaly" a "Pohádka o Květušce a její zahrádce" - viz další text.

CVIČENÍ ARTIKULAČNÍ

František Hrubín přináší dětem hodnotné zvukomalebné a rytmické skladby, které je umožňují naučit technické stránce řeči. "Jedná s dětmi jako s rovnocenným partnerem, nevnučuje jim nic "dospěle" cizího." /Čtyři studie o Frant. Hrubínovi - str. 136/. Píše pro ně nová říkadla, cvičí dětskou slovní pohotovost. Předložíme-li dětem verše těchto kvalit, oblíbí si je, naučí se je, osvojí si nové vjemy, obohatí slovní zásobu, procvičí hlásky a zároveň se seznámí s básníkem. Z mechanického aktu se stává činnost zajímavá.

Seznam veršů vhodných pro tuto část práce:

1. Máma pere /Říkejte si se mnou/ - verše zvukomalebné
2. Čáp a žáby /Říkejte si se mnou/ - verše zvukomalebné
3. Obilí /Říkejte si se mnou/ - sykavky
4. Pes /Říkejte si se mnou/ - sykavky
5. Pasáček Honza /Říkejte si se mnou/ - sykavky
6. Zvědavý vrabec /Říkejte si se mnou/ - sykavky
7. V kuchyni /Chvíli doma, chvíli venku/ - R, Ř
8. Kola kulatá /To je jízda, to je let!/ - samohlásky
9. Letadlo na křídlech /To je jízda, to je let!/ - samohlásky
10. Vosy /Je nám dobře na světě/ - sykavky
11. Jak volá luční kobyłka /Je nám dobře na světě/ - sykavky
12. Kočka a myši /Je nám dobře na světě/ - sykavky
13. Křikloun /Je nám dobře na světě/ - R, Ř
14. Sluníčko sedmítečné /Je nám dobře na světě/ - sykavky
15. Co říká mateřídouška dětem /Je nám dobře na světě/ - N, M
16. Kuřátko a obilí - hlasy obilí /Kuřátko a obilí/ - sykavky
17. Co plave? /Dívej se a povídej/ - samohlásky
18. Co jezdí? /Dívej se a povídej/ - samohlásky
19. Kdo také běhá? /Dívej se a povídej/ - sykavky
20. Kuželky /Hrajeme si celý den/ - samohlásky, L
21. Mráz /Jak květiny prezimovaly/ - sykavky, I

22. Drak /Školáčkův rok/ - N, M, R
23. Černá slepička /Kytíčka z náčrtníku/ - sykavky, R, Ř
24. Husy /Kytíčka z náčrtníku/ - sykavky
25. Králíci /Kytíčka z náčrtníku/ - verše zvukomalebné
26. Šiška /Kytíčka z náčrtníku/ - sykavky
27. Slepička /Kytíčka z náčrtníku/ - K, D
28. Oslavná kasace /Ladův veselý přírodopis/ - verše zvukomalebné
29. Vydra /Ladův veselý přírodopis/ - R, Ř
30. Letadlo se skokany - úvodní verše /Letadlo se skokany/ - Ř
31. Květen /Měsíce/ - N, M
32. V červenci /Měsíce/ - sykavky
33. Srpen /Měsíce/ - sykavky
34. Říjen /Měsíce/ - sykavky

Neméně vhodným materiálem pro cvičení artikulační je básnickovo prozaické vyprávění "Jak se chytá sluníčko". Setkáváme se v něm s malým venkovským klukem Toníkem - sice neposedou, ale na druhé straně nepostradatelným pomocníkem na zahradě, dvorku, či na louce. Jeho "pracovním" dnem jej provázejí hlasy zvířátek a ptáčků - autorem překládané ve formě veršů. Z knihy vybírám 2 typické příklady, které mohou sloužit jako ukázka hlasových rozcvíček - tentokrát v dějových akcích.

Ukázka první: Toníkovo mytí

Toník se nerad myje. Jen si poslechněte, jak křičí. Jé, to je hanba! Že se nestydíš! A pročpak se ti ptáčekové tak rozezpívali? Nekřič a poslouvej - zpívají o tobě.

Jiříčka: Čiří, čiří, čiří,
 křičí jako čtyři.
 Čiří, čiří, čiří,
 křičí jako čtyři.

Kos: Fijú, fijú, fijou
už Toníka myjou.
Fijú, fijú, fijou,
už Toníka myjou.

Holoubek: Vrkú, vrkú, vrkú,
bude to mít z krku.
Vrkú, vrkú, vrkú,
bude to mít z krku.

Ukázka druhá: Toník a slepice

Toník sype slepicím zrní: "Na pipipipipi, na pipipipipi!"
"Na tuťutuťutu, na tuťutuťutu!"

Ale co tu dělá sousedovic černá kvočna?! Toníkovy slepice spustí křik. A už je tu kohout.

Kohout: Kykyryky, kykyryky,
nač ty křiky, nač ty křiky?
Kykyryky,
nač ty křiky?

Kvočna: Kokodák, já jen mák,
kokodák, já jen mák!

Ty kvokalko jedna, já ti povím, že jen mák. A copak ti to visí u zobáčku? Ječmen, ječmínek. Jedeš pryč! A teď se pouští do zrní kohout. Panečku, ten umí zobat! Zlaté zrnko, černé zrnko, zob a už je ve voleti.

Slepice: Kokodáky, kokodáky,
nech nám taky, nech nám taky!
Kokodáky, kokodáky,
nech nám taky, nech nám taky!

Kohout: Kykyrý, kykyrý,
hladu mám za čtyrý,
kykyrý, kykyrý,
hladu mám za čtyrý!

A kohout roztáhne křídla nad hromádkou zrní jako by byla jen jeho a zobá a zobá. Slepice si uraženě posedají na plůtek a povídají si.

Slepice: kokokoko kokoko
 kohout k nám má vysoko,
 kokoko vysoko,
 kokoko vysoko.
Kohout: Kykyrý, kykyrý,
 jedl jsem za čtyry.
 Kykyrý, za čtyrý!!

ESTETICKÁ VÝCHOVA - PRÁCE S UMĚLECKÝM TEXTEM

Téměř všechny Hrubínovy verše vyvolávají silný estetický zážitek. Vzhledem k množství citovaných materiálů rozčleňuji tuto část na 3 skupiny:

1. Poznej přírodu i město!
2. Květiny, zvířátka a ptáci kolem mne.
3. Čtvero ročních období.

Hranice mezi jednotlivými skupinami není konstantní; často lze jednu a tutéž báseň použít vícekrát.

Poznej přírodu i město!

Hovoříme-li o verších Frant. Hrubína, vybaví se nám automaticky celá řada jmen našich předních malířů a ilustrátorů - Jiří Trnka, Josef Mánes, Max Švabinský, Josef Lada, Alena Ladová, Josef Čapek, Adolf Zábanský, Kamil Lhoták, Helena Zmatlíková, Arnošt Paderlík a další. Spojení myšlenky básníka a ilustrátora vyzdvihuje estetický účinek obou děl. Knihy vzniklé spoluprací těchto umělců patří k nejlepším dílům, která byla u nás v oblasti dětské literatury vytvořena. V jednotlivých sbírkách k sobě ilustrace a básně neoddělitelně patří, prolínají se a stávají se vzájemně neodmyslitelnými. Příkladem je kniha "Modré nebe", kde píše Frant. Hrubín verše na obrázky Josefa Čapka. Jeho křehké skladby dokreslu-

jí naznačené, ukazují svět dětství se všemi jeho radovánkami. Mistrné jednoty slova a kresby bylo dosaženo též při spolupráci Frant. Hrubína s Adolfem Zábranským. Pod názvem "Je nám dobře na světě" vznikla kouzelná knížka dětských pohledů na svět, přírodu i práci, která je doslova předurčena pro vnímání a uvědomování si krásna. Ilustrátor a básník se vzájemně doplňují a dávají dítěti nahlédnout do nového světa hlouběji - barevněji; dítě si vytváří konkrétní představy, které mu utkvívají v paměti. Báseň "Ohýnek, oheň" je ukázkou konkrétní práce s uměleckým textem v oblasti estetické výchovy.

Ohýnek, oheň /Školáčkův rok/

Opatrně do plamínku
dříví přikládáme,
hoř ohýnku, hoř ohýnku,
my tě uhlídáme.

Ale byli nedbalí,
oheň neuhlídali:
z jiskřičky byl plamínek

z plamínku byl ohýnek
chytla tráva, chytlo trní,
a od slámy ves
a od trní les -
málo byli opatrní,
naříkají dnes.

S básní je možno pracovat jednak v oblasti uměleckého přednesu, jednak v oblasti pohybové výchovy. Působivé je spojení obou složek dohromady a vytvoření obrazu mluveného slova, na jehož pozadí se odehrává děj. Základním předpokladem podchycení zájmu dětí a dobrého pracovního výsledku je navození působivé atmosféry v samém zárodku práce. S verši můžeme děti seznámit buďto na podzim, když přijdou po prázdninách do školy, na jaře, kdy se vypaluje tráva, či před koncem školního roku - jako upozornění na nebezpečí požárů v době žní. Nejprve se s dětmi rozhovoříme o jejich vycházkách do přírody, spojených často s ohníčkem a nezbytným opékáním vuřtů, či pečením brambor; dále přejdeme k vlastnímu problému - zeptáme se jich, byly-li někdy u nějakého požáru, popřípadě je necháme líčit situaci, jak ji viděly. Poté přistou-

píme k pohybové a hlasové přípravě. Navrhujeme dětem, aby se samy pokusily znázornit děj veršů - doporučuji rozehrát situaci rychle se rozšiřujícího ohně: jeho postupné zachvácení trávy, trní, slámy, vsi i lesa. Když máme skladbu takto připravenou, je možno buďto v téže, nebo v některé následující lekci vybrat recitátora /recitátory/ a přistoupit k realizaci původního záměru.

Seznam veršů vhodných pro tuto část:

1. Matka a jabloň /Je nám dobře na světě/
2. Padej, dešti! /Je nám dobře na světě/
3. Prádlo /Je nám dobře na světě/
4. Právě zlato /Je nám dobře na světě/
5. Ráno /Je nám dobře na světě/
6. Továrna na slunci /Je nám dobře na světě/
7. Kolik je sluníček? - úryvky z textu /Kolik je sluníček?/
8. Co je tráva /Kytíčka z náčrtníku/
9. Lesní školka /Kytíčka z náčrtníku/
10. Ptačí kapela /Ladův veselý přírodopis/
11. Únor /Mánesův orloj/
12. Březen /Mánesův orloj/
13. Červen /Mánesův orloj/
14. Červenec /Mánesův orloj/
15. Srpen /Mánesův orloj/
16. Září /Mánesův orloj/
17. Modrá /Modré nebe/
18. Ranní slunce /Modré nebe/
19. Západ slunce /Modré nebe/
20. Duha /Pasáček a sluníčko/
21. Krásné věci /Pasáček a sluníčko/
22. Na kraji lesa /Pasáček a sluníčko/
23. Půjč mi křídla! /Pasáček a sluníčko/
24. Letadlo se skokany /Letadlo se skokany/

Květiny, zvířátka a ptáci kolem mne

O tom, jak hluboce zajímala básníka otázka vztahu dětí k přírodě, podává nejlepší svědectví řada jeho veršů, někdy i celá básnická sbírka. Vedle běžně známého upozorňuje Frant, Hrubín na dosud nepoznané. Objevuje dětem poutavý, tajuplný a tolik přitažlivý svět zvířat, ptáků a rostlin se všemi jeho pozoruhodnostmi.

Ve své tvorbě se několikrát vrací ke květinám. Tak je tomu v knihách "Nesu, nesu kvítí", "Pohádka o Květušce a její zahrádce", či ve verších divadelní hry Václava Vaňátka "Jak květiny přezimovaly". Všude zde nalézáme půvabná vyprávění tlumočené ústy básníka nebo samotnými květinami. Frant. Hrubínovi se v maximální stručnosti a poutavosti podařilo říci tolik zajímavého, že stojí za to těchto veršů při práci s dětmi nějak využít a obohatit tak děti způsobem netradičním - zcela odlišným od školní výuky - o nové vědomosti. Vhodné např. je seskupit texty v pásmo uměleckého přednesu s užitím pohybu, kde jednotlivé květiny mluví samy za sebe. Zde však narážíme na otázku, jak se vyrovnat s těmi verši, které nejsou psány v první osobě. Uvádím 2 příklady možného řešení daného problému.

Příklad první - Fialka

Fialka /Jak květiny přezimovaly/ Fialka /Nesu, nesu kvítí/

Netrhejte, ruce lidí,
ať mne také jiný vidí,
ať si také přivoní
jako loni, předloni.

V trávě, na zemi i v háji,
lidičky mne potkávají.
Děti, já jsem voňavá,
ach, to se to rozdává.

Fialka, fialka voňavá
kdekomu svou vůni rozdává,
letos voní, pěkně voní,
tak jako předloni, jako loni.

Text upravený:

Dívka: /zpozoruje kytičky a upozorní na ně ostatní děti/
Fialka, fialka voňavá,
kdekomu svou vůni rozdává.

Fialka: /Má strach, že ji děti budou chtít trhat/
Netrhejte, ruce lidí,
ať mne také jiný vidí,
ať si také přivoní.
V trávě, na zemi i v háji
lidičky mne potkávají.
Děti, já jsem voňavá,
ach, to se to rozdává!

Dívka: Neboj se, my tě nechceme zničit!

Chlapec: My jenom hledáme kousek vrbového proutku. Chci si
udělat píšťalku. Tady je!
Otloukej se, píšťalko,
rozkoukej se fialko,
otloukej se proutku z vrby,
už mne v botách nohy svrbí,
už už abych běhal bos
a pískal si jako kos.

Příklad druhý - Pampeliška

Pampeliška /Jak květiny
přezimovaly/

Korunku mám ze slunce,
na té mojí korunce
rosa jako perly svítí.
Já jsem nejmilejší kvítí
vašich ruček, děvečky,
když pletete věnečky.

Pampeliška /Nesu, nesu kvítí/

Pampeliška - maminka
létavého semínka.
Semínko se země chytí,
roste z něho nové kvítí.

Text upravený:

Děvčata: /Objevila pampelišky. Některá posedají a začínají
plést věnečky/

Pampeliška: Jsem pampeliška - maminka
létavého semínka.
Korunku mám ze slunce,
na té mojí korunce
rosa jako perly svítí.
Já jsem nejmilejší kvítí
vašich ruček, děvečky,
když pletete věnečky.

Seznam veršů vhodných pro tuto část:

1. Na jeteli /Je nám dobře na světě/
2. Květen /Mánesův orloj/
3. Fialka /Nesu, nesu kvítí/
4. Heřmánek /Nesu, nesu kvítí/
5. Jetel /Nesu, nesu kvítí/
6. Kopretina /Nesu, nesu kvítí/
7. Pampeliška /Nesu, nesu kvítí/
8. Svlaček /Nesu, nesu kvítí/
9. Sluníčko a semínka /Pohádka o Květušce a její zahrádce/
10. Sněženky na jaře /Pohádka o Květušce a její zahrádce/
11. Otloukej se! /Říkejte si se mnou/
12. Březen /Modré nebe/
13. Včelička /Hrajte si s námi/
14. Bledule /Jak květiny přezimovaly/
15. Fialka /Jak květiny přezimovaly/
16. Chudobka /Jak květiny přezimovaly/
17. Jaterník /Jak květiny přezimovaly/
18. Mateřídouška /Jak květiny přezimovaly/
19. Pampeliška /Jak květiny přezimovaly/
20. Petrklíč /Jak květiny přezimovaly/

- 21. Podběl /Jak květinčky přezimovaly/
- 22. Sněženka /Jak květinčky přezimovaly/

Známým dětským přáním je touha létat, touha po dálkách, po nepoznaných končinách. Prostřednictvím tohoto častého motivu promlouvá autor svými verši k dětem venkovským, stejně jako k městským. Básně Frant. Hrubína dokáží říci více než dlouhé vyprávění na dané téma. Dovedou v dítěti rozpoutat fantazii, rozšiřují dětský výrazový rejstřík, prohlubují estetickou zkušenost, navozují vhodnou atmosféru i hovor, inspirují k psaným projevům.

Seznam veršů vhodných pro část "Zvířátka a ptáci"

- 1. Co lítá? /Dívej se a povídej/
- 2. Křídla /Je nám dobře na světě/
- 3. Špatný hlídač /Je nám dobře na světě/
- 4. Veverka /Je nám dobře na světě/
- 5. Vlaštovka /Je nám dobře na světě/
- 6. Hlemýžď /Kytička z náčrtníku/
- 7. Husy /Kytička z náčrtníku/
- 8. Klubko /Kytička z náčrtníku/
- 9. Koťata /Kytička z náčrtníku/
- 10. Koťátko spí /Kytička z náčrtníku/
- 11. Králíci /Kytička z náčrtníku/
- 12. Motýl /Kytička z náčrtníku/
- 13. Slepíčka /Kytička z náčrtníku/
- 14. Dátek drvoštěp /Ladův veselý přírodopis/
- 15. Hlídač /Ladův veselý přírodopis/
- 16. Kohout /Ladův veselý přírodopis/
- 17. Lakomec křeček /Ladův veselý přírodopis/
- 18. Medvědi včeláři /Ladův veselý přírodopis/
- 19. Nevítaný host /Ladův veselý přírodopis/
- 20. Pilná kvočna /Ladův veselý přírodopis/
- 21. Rybář ledňáček /Ladův veselý přírodopis/

22. Slavík hudebník /Ladův veselý přírodopis/
23. Straka /Ladův veselý přírodopis/
24. Vydra /Ladův veselý přírodopis/
25. Jestřábi /Pasáček a sluníčko/
26. Motýli /Pasáček a sluníčko/
27. Liška /Pasáček a sluníčko/
28. Včelička /Hrajte si s námi/
29. Včelička /Pohádka o Květušce a její zahrádce/
30. Vlaštovky /Pasáček a sluníčko/
31. Měsíček /Říkejte si se mnou/
32. Vlaštovky na podzim /Školáčkův rok/

Čtvero ročních období

Možnosti uplatnění Hrubínových veršů z tohoto cyklu jsou dalekosáhlé. Básníkove pozornosti neunikne ze světa dětí nic. Píše o podzimních dětských zábavách a radovánkách, ale i o stávajících povinnostech školáků; zabývá se rozličnými symboly zimy - lící ji očima dychtivého a zvědavého dítěte. Brusle, sáně, sněhuláci, to jsou atributy dětského zimního skotačení, figurující v básnickových verších. Nezapomíná ani na nově se probouzející život na jaře v přírodě, ani na dětské hry v kuličky, či děláni píšťalek. Z jeho veršů na nás dýchne přívětná letní pohoda u vody a v lese stejně jako bohatost a plodnost matky země. Frant. Hrubín tvoří verše rozpustilé, hravé, skotačivé, ale na druhé straně podněcující k vážným rozmluvám.

Podzim, zima, jaro, léto,
výskej Vašku, zpívej Květo,
po celý rok, přátelé,
zpívejme si vesele! /Měsíce/

Prostřednictvím těchto Hrubínových básní lze rozšířit dětský výrazový rejstřík, obohatit děti o nové vjemy, prohloubit jejich estetickou zkušenost. Charakterem své sezónnosti jsou přehledem, ke kterému můžeme jako k inspirativnímu ma-

teriálu sáhnout kdykoli a vždy nalezneme právě to, co potřebujeme.

Seznam veršů vhodných pro tuto část

Podzim:

1. Do školy /Je nám dobře na světě/
2. Hříbek /Je nám dobře na světě/
3. Houby /Kytíčka z náčrtníku/
4. Září /Mánesův orloj/
5. Říjen /Mánesův orloj/
6. Listopad /Mánesův orloj/
7. Září /Měsíce/
8. Říjen /Měsíce/
9. Listopad /Měsíce/
10. Už je podzim /Modré nebe/
11. Houby /Pasáček a sluníčko/
12. Na podzim /Říkejte si se mnou/
13. Zvědavý vrabec /Říkejte si se mnou/
14. Ohýnek, oheň /Školáčkův rok/

Zima:

1. Sněhulák na Vltavě /Chvíli doma, chvíli venku/
2. Prosinec /Mánesův orloj/
3. Leden /Mánesův orloj/
4. Únor /Mánesův orloj/
5. Prosinec /Měsíce/
6. Leden /Měsíce/
7. Únor /Měsíce/
8. Modrá a bílá /Modré nebe/
9. Na bruslích /Modré nebe/
10. Ptáček v zimě /Školáčkův rok/

Jaro:

1. Máj /Kytička z náčrtníku/
2. Březen /Mánesův orloj/
3. Duben /Mánesův orloj/
4. Květen /Mánesův orloj/
5. Březen /Měsíce/
6. Duben /Měsíce/
7. Květen /Měsíce/
8. Březen /Modré nebe/
9. Kuličky na jaře /Modré nebe/
10. Hra v kuličky /Říkejte si se mnou/
11. Otloukej se /Říkejte si se mnou/
12. Přijel kmotr /Říkejte si se mnou/

Léto:

1. Voda /Dívej se a povídej/
2. Na jahodách /Hrajte si s námi/
3. U vody /Kytička z náčrtníku/
4. Červen /Mánesův orloj/
5. Červenec /Mánesův orloj/
6. Srpen /Mánesův orloj/
7. Červen /Měsíce/
8. Červenec /Měsíce/
9. Srpen /Měsíce/
10. Jahody /Pasáček a sluníčko/
11. Senoseč /Pasáček a sluníčko/
12. U vody /Pasáček a sluníčko/
13. Voda /Tři kluci sportovci/

DĚTI SI HRAJÍ

Tento cyklus /stejně jako předchozí/ dále člením, a to na pododdíly: 1. Hrajeme si fůru her
2. Hádej, hádej, hadači!

Hrajeme si fůru her

Už samy názvy některých básnických sbírek Frant. Hrubína svědčí o tom, že si "děti budou hrát" /"Hrajte si s námi", "Hrajeme si celý den"/. Verši zachycuje autor dětské radovánky venku, jejich oblíbené a dětem velmi známé hry - jako "škátule, škátule, hejbejte se", "na slepou bábu" a další. Za pěkného počasí může učitel zasvětit některou lekci vycházce. Tyto toulky - nejlépe přírodou - nemusí být vždy samoučelné. Lze je spojit právě s Hrubínovými hrami. Při té příležitosti seznámíme děti s básničkami např.:

Na výletě /Chvíli doma, chvíli venku/

Škatule, škátule, hejbejte se,
je tu stromů jako v lese,
jeden strom, dva stromy, deset stromů,
dohrajem a půjdem domů.

Hra není jistě dětem neznámá. Po přečtení veršů je možno si ji zahrát a doplnit připomínkami dětí. Báseň tu působí vlastně ve funkci katalyzátoru - urychlovače reakce: pomáhá nám navodit případnou situaci.

Seznam veršů vhodných pro tuto část:

1. Na výletě /Chvíli doma, chvíli venku/
2. Vlášek /Jak se chytá sluníčko/
3. Obruč /Je nám dobře na světě/
4. Dvě jablíčka /Modré nebe/
5. Na pesece /Modré nebe/
6. U vody /Pasáček a sluníčko/
7. Hrajeme si na vojáky /Školáčkův rok/

8. Na slepou bábu /Školáčkův rok/
9. Koza /Tři kluci sportovci/
10. Souboj s meči /Tři kluci sportovci/
11. Vlášek /Tři kluci sportovci/

Hádej, hádej, hadači!

Tolik oblíbené hádanky! Frant. Hrubín se k nim vrací v celé řadě sbírek. Dokonce jednu jim věnuje celou. Je to sbírka "Víteek hádá dobře", kde prozaický text je proložen hádankami. Jejich výčet, tentokrátě však už bez doprovodného textu, podává v knize "Běží ovce, běží". Hrubínova hádanka je poznáním světa prostřednictvím básnického obrazu. Obohacuje rozumové schopnosti dítěte. Děti mají hádanky rády, s oblibou v nich soutěží; mnohé z nich můžeme použít při improvizčních cvičeních, či při přípravě veršů z pohybových impulsů.

Seznam veršů vhodných pro tuto část:

1. Brousek /Běží ovce, běží/
2. Kameny a skály v řece /Běží ovce, běží/
3. Ohýnek /Běží ovce, běží/
4. Rosa /Běží ovce, běží/
5. Řeka /Běží ovce, běží/
6. Sníh /Běží ovce, běží/
7. Tma /Běží ovce, běží/
8. Vlčí mák /Běží ovce, běží/
9. Vlna /Běží ovce, běží/
10. Vítr /Běží ovce, běží/
11. Vrba /Běží ovce, běží/
12. Hádanka /Kytíčka z náčrtníku/
13. Lesní školka /Kytíčka z náčrtníku/

BIBLIOGRAFIE

1. HRUBÍN, František: Běží ovce, běží. Praha, SNDK 1957.
2. HRUBÍN, František: Dívej se a povídej. Praha, SNDK 1955.
3. HRUBÍN, František: Dobrý den, sluníčko. Zlín 1947.
4. HRUBÍN, František: Dvakrát sedm pohádek. Praha, SNDK 1958.
5. HRUBÍN, František: Dvě veselé pohádky. Praha, SNDK 1957.
6. HRUBÍN, František: Hrajeme si celý den. Praha, SNDK 1955.
7. HRUBÍN, František: Hrajte si s námi. Praha, SNDK 1953.
8. HRUBÍN, František: Chvilí doma, chvilí venku. Praha, A. Hynek 1946.
9. HRUBÍN, František: Jak se chytá sluníčko. Havlíčkův Brod, Jiří Chvojka 1947.
10. HRUBÍN, František: Je nám dobře na světě. Praha, Státní nakladatelství 1951.
11. HRUBÍN, František: Kolik je sluníček? Praha, SNDK 1961.
12. HRUBÍN, František: Kuřátko a obilí. Praha, SNDK 1953.
13. HRUBÍN, František: Kyticka z náčrtníku. Praha, SNDK 1958.
14. HRUBÍN, František: Ladův veselý přírodopis. Praha, SNDK 1950.
15. HRUBÍN, František: Letadlo se skokany: Praha, SNDK 1964.
16. HRUBÍN, František: Mánesův orloj. Praha, SNDK 1953.
17. HRUBÍN, František: Měsíce. Praha, Jar. Podroužek 1946.
18. HRUBÍN, František: Modré nebe. Praha, Komenium 1948.
19. HRUBÍN, František: Nesu, nesu kvítí. Praha, SNDK 1951.
20. HRUBÍN, František: Pasáček a sluníčko. Praha, SNDK 1954.
21. HRUBÍN, František: Pohádka o Květušce a její zahrádce. Praha, Československý spisovatel 1955.
22. HRUBÍN, František: Říkejte si abecedu. Praha, Melantrich 1948.
23. HRUBÍN, František: Říkejte si se mnou. Praha, Melantrich 1943.
24. HRUBÍN, František: S čím si hrají. Praha, SNDK 1962.
25. HRUBÍN, František: Sviť, sluníčko, sviť. Praha, SNDK 1961.
26. HRUBÍN, František: Školáčkův rok. Praha, SNDK 1956.

27. HRUBÍN, František: To je jízda, to je let! Brno, Rovnost 1949.
28. HRUBÍN, František: Vítek hádá dobře. Praha, Práce 1946.
29. HRUBÍN, František: Tři kluci sportovci. Praha, Orbis 1950.
30. KRÖSCHLOVÁ, Eva: Česká Orffova škola, díl F, Supraphon 19, Praha - Bratislava 1969.
31. VAŇÁTKO, Václav: Jak květiny přezimovaly. Jevištní rostlinopis o předešlé a 3 jednáních. Verše Frant. Hrubína. Praha, A. Neubert 1947.

